

Skog med naturskogskaraktär - ädellöv

I denna målbild hanteras hänsynskrävande ädellövsbiotoper med naturskogskaraktär, antingen naturligt uppkomna skogspartier utan större mänsklig påverkan alternativt tidigare hävdade eller skötta ädellövsbiotoper som lämnats så att naturskogskaraktärer uppstått. Som ädellöv räknas bok, ek, lind, alm, ask, lönn, avenbok och fågelbär.

Boskog med naturskogskaraktär. I mer otillgängliga miljöer, där människans nyttjande varit mindre intensivt, finns större sannolikhet att skogen har naturskogskaraktär. FOTO: JOHAN NITARE

Ädellövsbiotoper med naturskogskaraktär är ett samlingsbegrepp för flera olika biototyper. Variationer beror på geografi, lokalklimat, jordarter och historisk markanvändning. Exempel på olika ädellövsbiotoper som kan ha naturskogskaraktär är bok- och ekskog på gammal utmark, krattekskog, ädellövskog i branter och raviner, avenbokskog och ask-almlundar.¹

Föryngring av ädellövskog hanteras enligt särskild lagstiftning.

Kännetecken

Utmärkande för ädellövsbiotoper med naturskogskaraktär är förekomsten av äldre träd. Tecken på hög ålder är grov och uppsprucken bark, mossor och lavar som växer långt upp på stammen, rötskador, bohål, mulmhål, tickor och sprickor. Grova stammar är ett annat tecken på att åldern kan vara hög, men det kan förekomma klena ädellövträd som är senvuxna och gamla. Ädellövsbiotoper med naturskogskaraktär innehåller dessutom ofta död ädellövved, i form av stående och liggande döda träd och grenar samt döda delar på de levande träden.

Ädellövsbiotoper med naturskogskaraktär kan vara trädslagsrena, dominerade av ädellöv eller innehålla ett äldre trädskikt av ädellöv. I det senare fallet finns risk att den hänsynskrävande biotopen förbises, om exempelvis gran vuxit upp i ädellövträdens kronor.

¹ Hänsynskrävande biotoper med ädellöv kan även rymmas i andra målbilder, exempelvis i målbilderna *Igenvuxna hagmarker och lövängar*, *Brynmiljöer i anslutning till öppen jordbruksmark*, *Hassellundar* och *Berg och rasbranter*.

Naturvärden

En ädellövsbiotop med naturskogskaraktär är en hänsynskrävande biotop om följande är uppfyllt:

Riklig² förekomst av äldre ädellövträd (minst 120 år) samt minst två av följande kriterier:

- Stor variation med avseende på trädåldrar eller diametrar
- Stor variation med avseende på trädslag
- Rikligt med död ved (inklusive döda grenar på levande träd) av ädellöv, triviallövs eller tall i olika nedbrytningsstadier
- Tydlig³ förekomst av naturvärdesträd av ädellöv, triviallövs eller tall
- Avvikande markförhållanden som brant terräng, blockrik mark, hållmark eller markfuktighet
- Skikt av buskar (innefattar inte unga träd)

Produktionsbestånd inklusive bestånd som drivs med hyggesfria metoder samt enskilda träd som brukas och sköts för att skapa kvalitetsvirke och saknar höga naturvärden faller inte in inom målbilden. Det kan dock finnas naturvärdesträd och hänsynskrävande biotoper även i den här typen av produktionsskogar.

Det finns ytterligare karaktärer som höjer värdet och är till hjälp vid avgränsning av biotopen som mångfald av buskar, blommor och marksvamp samt förekomst av naturvårdsarter (rödlistade arter, signalarter eller fridlysta arter).

Målbild för god hänsyn

- Hänsynskrävande ädellövsbiotoper med naturskogskaraktär undantas från skogliga produktionsåtgärder.
- Många av biotoperna behöver dock naturvårdande skötsel för att bevara eller utveckla naturvärdena. Vanligast är att gran och yngre löv behöver röjas eller avverkas för att bevara naturvärdena, eller att gamla, vidkroniga träd behöver friställas. Ofta finns också ett behov av att nyskapa olika former av död ved.

Hagmarker som vuxit igen under lång tid kan utveckla värden av naturskogskaraktär, med skuggföredragande arter som inte överlever en restaurering till öppen hagmark igen. Även om biotopen avsätts för sina naturskogskaraktärer kan det finnas behov av punktsatser, där gamla vidkroniga överlevare från en öppnare epok friställs. FOTO: DAVID GÖRANSSON

² Riklig = minst 20 per hektar, motsvarar "iögonfallande"

³ Tydlig = minst 5 per hektar, motsvarar "behöver inte leta"

Beskrivning

Även om det skett en ökning av arealen ädellövskog under senare tid har mänsklig aktivitet under de senaste 500 åren medfört att arealerna i ett historiskt perspektiv är små. En utveckling som inleddes med omställning av markanvändningen genom uppodling, bete, huggning för virke förstärktes sedan av 1900-talets överföring till barrskog. Idag är ädellövträd och ädellövskogar med höga naturvärden ovanliga och miljöerna är ofta små och ojämnt spridda i det sydsvenska landskapet. Trots att Sverige bara har små arealer av värdefulla ädellövsmiljöer har vi ändå ett stort internationellt ansvar för att bevara denna biologiska mångfald.

Att ett ädellövträd är gammalt och har höga naturvärden kan vara tydligt, som hos den grova flerstammiga boken på bilden. Men även träd med klenare dimensioner kan ha hög ålder och lika höga naturvärden. Uppsprucken bark, knotigt växtsätt, håligheter, svampangrepp och stam täckt av mossa och lavar är bättre tecken på hög ålder och naturvärden än trädets diameter. FOTO: DAVID GÖRANSSON

Artrikedomen knuten till ädellövskogar är ofta unik, speciellt vid förekomst av gamla träd. Med åldern tjocknar trädens bark och spricker upp vilket skapar förutsättningar för en rik moss- och lavflora. I stammarnas fuktiga mosstücken trivs olika snäckor. Hög trädålder är också förknippat med förekomst av värdefull död ved, både som döda träd och som partier med död ved inom ett levande träd. Den döda ädellövveden är hemvist för en lång rad ovanliga insekter och vedsvampar. På marken i ädellövskogen återfinns såväl vårblomande örter som lundflora och växter som gynnas av bete. Där kan också finnas ovanliga marksvampar, i synnerhet vid lång kontinuitet av ädellövträd. Särskilt höga värden knutna till markflora och marksvamp finns på kalkrika marker eller på berggrund av grönsten. Utöver detta är fågellivet i ädellövskogar med naturskogskaraktär bland de mest individ- och artrika skogsmiljöerna i Sverige.